

JOHN
STEINBECK

**NA VÝCHOD
OD RAJA**

„Steinbeckovo majstrovské dielo.“

The New York Times Book Review

NA VÝCHOD
OD RAJA

John Steinbeck

NA VÝCHOD
OD RAJA

Z angličtiny preložil Otakar Kořínek

sloart

Copyright © John Steinbeck 1952
Copyright renewed Elaine Steinbeck, Thom Steinbeck
and John Steinbeck IV., 1980
Translation © Otakar Kořínek 2012, 2021
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2012, 2021

ISBN 978-80-556-5160-6

Kniha bola preložená vďaka láskavej podpore Literárneho fondu
a Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť
reprodukováaná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek
prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými,
vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom
súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne,
bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Pascalovi Covicimu

Milý Pat,

prišiel si za mnou, keď som strúbal z dreva akúsi figúrku, a spýtal si sa: „Prečo neurobíš niečo pre mňa?“

Spýtal som sa ťa, čo by si chcel, a ty si odvetil: „Debničku.“

„Na čo?“

„Na veci.“

„Na aké veci?“

„Na také, čo človek má,“ odvetil si.

Takže tu máš tú debničku. Je v nej takmer všetko, čo mám, ale nie je plná. Je v nej bolesť i vzrušenie, pocity dobré i nedobré a myšlienky ničomné aj chvályhodné – potešenie z nápadu, kus zúfalstva a neopísateľná radosť z tvorenia.

A na dôvažok tobo všetkého vďačnosť a láska, ktorú k Tebe pociťujem.

A tá debnička stále nie je plná.

John

PRVÁ ČASŤ

PRVÁ KAPITOLA

1

Salinaské údolie leží v severnej Kalifornii. Je to dlhá, úzka priehľbeň medzi dvoma horskými pásmami, ktorej stredom sa kľukatí a meandruje rieka Salinas, až napokon vteká do Montereyského zálivu.

Pamätám sa na svoje detské pomenovania travín a tajomných kvetov. Pamätám sa ešte, kde žili ropuchy a kedy sa v lete prebúdali vtáky – a ako voňali stromy a ročné obdobia – a ako vyzerali ľudia a ako kráčali, ba aj na to, ako voňali. Pamäť na vône je bohatá.

Pamätám sa, že Gabilanské pohorie, ktoré tvorí východný okraj údolia, bolo svetlé, veselé horstvo, presvietené slnkom, utešené a čímisi vábivé, až sa človeku žiadalo vystúpiť na jeho teplé predhoria, priam tak, ako sa chce vyliezť na lono milovanej matky. Privolávalo hnedou trávnatou láskou. Pohorie Santa Lucias, ktoré sa vypínalo k nebu na západe, chránilo údolie pred otvoreným morom a bolo tmavé a zádumčivé – neprívetivé a nebezpečné. Pred západom som mal odjakživa strach a východ som miloval. Kde sa to vo mne vzalo, neviem, iba ak tak, že sponad vrcholkov Gabilanu prichádzalo ráno a z hrebeňov Santa Lucias sa znášala noc. Je možné, že v mojom vzťahu k týmto dvom horským pásmam zohrávali istú úlohu zrod a úmrtie dňa.

Na oboch stranách údolia stekali z horských kaňonov potôčiky a vlievali sa do koryta rieky Salinas. V daždivé zimy sa hnali prívádom a vzduli rieku, až sa niekedy rozbúrila a kypela, naplnila brehy a ničila. Strhávala okraje farmárskych pozemkov a zmývala celé akre. Rúcala stodoly a domy, ktoré hojdavo odnášala. Schytávala kravy, svine a ovce, topila ich v bahnistej hnedej vode a odplavovala do mora. Keď potom prišla neskorá jar, rieka sa stiahla a zjavili sa piesčité brehy. A v lete vôbec netiekla na povrchu. Zostali

len hĺbočiny pod vysokými brehmi, vymleté vírmi. Opäť vyrástla sitina a trávy, vystreli sa vrby, ktorým trčali v horných konároch trosky zo záplav. Salinas bola rieka iba na polovičný úväzok. Letné slnko ju vždy zahňalo pod zem. Nebola to pekná rieka, ale inú sme nemali, a tak sme sa s ňou vychvaľovali – aká je nebezpečná za dažďivých zím a aká suchá v suchých letách. Človek sa môže vychvaľovať hocičím, ak má len to jedno. A možno je to tak, že čím menej má, tým väčšmi sa potrebuje vychvaľovať.

Salinaské údolie medzi horskými pásmami a pod predhoriami je rovné, lebo kedysi tvorilo dno sto míľ dlhého morského fjordu. Vstupom do tohto dlhého vnútrozemského zálivu bolo pred stáročiami dnešné ústie rieky pri Moss Landingu. Môj otec raz päťdesiat míľ od ústia vítal studňu. Vrták vytiahol najprv prst, potom štrk a napokon biely morský piesok plný mušlí, ba aj úlomkov veľrybích kostí. Piesku bolo sedem metrov a potom prišla znova čierna zem, dokonca s kusom sekvoje, onoho nezničiteľného dreva, ktoré nepráchnivie. Pred morským zálivom musel rásť v údolí prales. A to všetko sa kedysi odohrávalo rovno pod našimi nohami. V noci sa mi niekedy zdalo, že cítim aj to more, aj ten sekvojový prales pred ním.

Široké rovné plochy Salinaského údolia pokrývala hĺboká úrodná prst. Potrebovala len výdatné zimné dažde, aby na nej vypučala tráva a kvety. Vo vlhkých rokoch bola jarná kvetena neuveriteľná. Celé dno údolia aj úpätia sa premenili na koberec vlčieho bôbu a maku. Jedna žena mi raz povedala, že farebné kvety lepšie vyniknú, keď k nim pridáme zopár bielych na ozvláštnenie farieb. Každý lupeň modrého bôbu lemuje biela, takže lúka vlčieho bôbu je modrejšia, než si viete predstaviť. A v tom striekance kalifornských makov. Aj tie blčia farbou – nie oranžovou, ani zlatou, ale keby bolo čisté zlato tekuté a mohla sa na ňom vytvoriť smotana, práve tá zlatá smotana by asi mala farbu ako maky. Keď sa pomínul ich čas, prišla žltá horčica a rástla poriadne dovysoka. V čase, keď sa prisťahoval do údolia môj dedo, bola taká vysoká, že mužovi na koni vyčnievala nad jej žltými kvetmi iba hlava. Vo vyšších polohách obsypali trávu iskerníky, skalnice a žlté fialky s čiernymi stredmi. O čosi neskôr sa ukázali červené a žlté stojaté indiánske štetce. Boli to kvety otvorených priestranstiev zaliatych slnkom.

Pod večne zelenými virgínskymi dubmi sa v tieni a šere darilo panenskému vlasu, ktorý vydával príjemnú vôňu, a pod machnatými brehmi vodných tokov viseli celé chumáče päťprstého papradia a zlatovlasu. Rástli tam aj zvončeky, drobné lampášiky, smo-

tanovobiele, na pohľad vyzerali takmer hriešne, vyskytovali sa tak vzácne a boli také čarovné, že keď niektorý našlo dieťa, celý deň sa cítilo výnimočne a povznesene.

S príchodom júna tráva zhubnela a zhnedla a ohnedli aj kopce, ale inou hnedou, skôr dozlata, do šafranova a dočervena – neopísateľná farba. A potom až do najbližšieho dažďa zem schla a potoky netiekli. Planina sa rozpukala. Rieka Salinas klesla pod piesok. Údolím sa hnal vietor, schytával prach a suché steblá a smerom na juh dul čoraz silnejšie a drsnejšie. Večer ustal. Bol to nervózny, driapavý vietor a ľuďom sa do kože zarezávali čiastočky prachu a pálili ich v očiach. Tí, čo robili na poliach, si dávali ochranné okuliare a cez nosy si uväzovali vreckovky, aby sa pred tým prachom chránili.

Pôda v údolí bola hlboká a úrodná, ale na úpätiach prst' stenkla iba na hĺbku trávových korieňkov. A čím vyššie sa vystupovalo, tým bola tenšia, trčali z nej kremene a na pomedzí kríkov z nej ostal iba akýsi suchý kremenistý štrk, od ktorého sa oslepivo odrážalo slnko.

Hovoril som o rokoch, keď hojne pršalo. No prichádzali aj suché roky, keď na údolie padol strach. Striedalo sa to v tridsaťročných cykloch. Päť alebo šesť rokov bolo mokrých a nádherných, keď spadlo päťdesiat až šesťdesiat centimetrov dažďa a zem sa rozhubnela trávou. Nato prišlo šesť alebo sedem celkom dobrých rokov, keď napršalo tridsať až štyridsať centimetrov. A potom udreli suché roky a sprŕchlo iba zo pätnásť-dvadsať centimetrov. Pôda vyschla, tráva zúbožene trčala niekoľko centimetrov a zjavili sa veľké, holé, akoby prašivinou zasiahnuté miesta. Virgínske večne zelené duby skôrnateli a palina osivela. Zem dopukala, pramene vyschli a dobytok malátne obhrýzal suché vetvičky. Vtedy farmári a rančeri pojali k Salinaskému údoliu odpor. Kravy chudli a občas hynuli od hladu. Ľudia museli na farmy vláčiť sudy vody, no len na pitie. Podaktoré rodiny všetko za babku predali a odstahovali sa. A zakaždým sa stalo, že ľudia v suchých rokoch zabudli na hojné a počas hojných si na suché ani nespomenuli. Tak to bolo vždy.

2

Také teda bolo dlhé Salinaské údolie. Jeho dejiny sa podobali dejinám celého štátu. Najprv tu žili Indiáni, podradné plemeno bez energie, vynaliezavosti a kultúry, ľud, ktorý žil na čerhoch, kobyľkách a mäkkýšoch, lenivý na rybačku či lov. Jedli, čo si odtrhli,

a nič nesadili. Na múku roztlkali trpkó chutiace žalude. Ešte aj ich vojny vyzerali ako unavená pantomíma.

Potom prišli prieskumné výpravy tvrdých, vysušených Španielov, chamtivých a vecných. Bažili po zlato a po Bohu. Zbierali duše práve tak ako drahokamy. Zhŕňali vrchy, doliny, rieky, celé obzory, ako dnes ľudia zhŕňajú vlastníctvo stavebných parciel. Títo húževnatí, upätí muži sa neúnavne presúvali hore-dolu po pobreží. Niektorí sa usadzovali na záboroch veľkých ako kniežatstvá, ktoré im odstupovali španielski králi, vôbec netušiac, čo darovali. Títo prví majitelia žili v biednych feudálnych osadách a ich dobytok sa voľne potuloval a množil. Z času na čas zopár kusov zabili na kožu a na loj, kým mäso nechali supom a šakalom.

Španieli museli po príchode pomenovať všetko, čo videli. To je prvá povinnosť každého prieskumníka – povinnosť a výsada. Najprv treba pomenovať a až potom možno zaniest' do ručne nakreslenej mapy. Boli to, pravdaže, nábožní ľudia a s vojakmi putovali odolní, neúnavní kňazi, ktorí vedeli čítať a písať, viedli záznamy a kreslili mapy. Tak sa stalo, že prvé miesta, kde sa zastavili, dostali mená po svätých alebo náboženských sviatkoch. Svätých je mnoho, no ich počet nie je nevyčerpatelný, a tak sa prvé názvy niekedy opakujú. Máme San Miguel, St. Michael, San Ardo, San Bernardo, San Benito, San Lorenzo, San Francisquito. A ďalej sviatky – Natividad, Narodenie Pána; Nacimiento, Narodenie; Soledad, Panna Mária v samote. Miesta však neraz pomenúvali aj podľa stavu, v akom sa v tom čase výprava nachádzala: Buena Esperanza, dobrá nádej; Buena Vista, lebo výhľad bol krásny; a Chucular, lebo tam bolo pekne. Nato prišli opisné názvy: Paso de los Robles, lebo tam rástli duby; Los Laureles pre vavríny; Tularcitos pre trstie v močiari; a Salinas podľa alkaloidu, ktorý sa beľal ako soľ.

Nasledovali pomenovania podľa zvierat a vtákov, ktoré videli – Gabilanes podľa jastrabov, čo v tých horách poletovali; Topo podľa krtov; Los Gatos podľa divých mačiek. Názov niekedy vyplynul z charakteru miesta: Tassajara, šálka s tanierikom; Laguna Secca, vyschnuté jazero; Corral de Tiera podľa hlinenej ohrady; Paraiso, lebo tam bolo ako v nebi.

Potom prišli Američania – ešte chamtivejší, lebo ich bolo viac. Zaberali pôdu a prerábali zákony, aby si vlastníctvo potvrdili. V krajine pribúdalo fariem, najprv v dolinách, neskôr na predhorských svahoch, malé drevené domy so strechami zo sekvojových šindľov, ohrady z rozštiepených kolov. Tam, kde prýštil zo zeme pramienok vody, vyrástol dom a rodina začala hospodáriť a roz-

množovať sa. Do záhradiek pred domami vysádzali štepy červených muškátov a ružové kríky. Namiesto cestičiek sa zjavili kolaje od ľahkých bričiek a v žltej horčici si vymedzili miesto lány kukurice, jačmeňa a pšenice. Pri rušných ťahoch sa každých niekoľko míľ nachádzal obchod s rozličným tovarom a kováčstvo a tieto miesta sa stali zárodkom malých mestečiek ako Bradley, King City či Greenfield.

Američania mali výraznejší sklon pomenúvať miesta po ľuďoch ako Španieli. Po osídlení dolín sa miestne názvy vzťahovali skôr na to, čo sa tam odohralo, a tie ma fascinujú najväčšmi, lebo každý poukazuje na dajaký zabudnutý príbeh. Myslím na Bolsa Nueva, nový mešec; Morocojo, chromý Maur (kto to bol a ako sa tam dostal?); Kaňon divých koní, Stráň mustangov, Spodničkový kaňon. Názvy miest nesú vnútorný náboj ľudí, ktorí ich pomenovali, úctivý či neúctivý, opisný, poetický alebo znevažujúci. Ako San Lorenzo možno pomenovať hocičo, ale Spodničkový kaňon či Chromý Maur, to je niečo celkom iné.

Vždy popoludní fičal nad usadlosťami vietor a farmári začali vysádzať mliekové vetrolamy z eukalyptov, aby neodfúkalo pooranú zem. Asi takto to vyzeralo v Salinaskom údolí, keď si ta môj starý otec priviedol ženu a usadil sa na predhoriach východne od King City.

DRUHÁ KAPITOLA

1

Ak vám mám porozprávať o Hamiltonovcoch, môžem vychádzať iba z toho, čo som sa dopočul, zo starých historiek a zo spomienok, ktoré sú hmlisté a pomiešané s povedačkami. Hamiltonovci neboli ničím významní a okrem zvyčajných dokladov o narodení, manželstve, vlastníctve pôdy a úmrtí sa o nich zachovalo na písme poskromne.

Mladý Samuel Hamilton pochádzal zo severu Írska a takisto jeho žena. Bol synom drobných farmárov, ani bohatých, ani chudobných, ktorí po stáročia žili v tom istom kamennom dome na tých istých poľnostiach. Hamiltonovcom sa podarilo získať pozoruhodne dobré vzdelanie a boli aj dobre sčítaní. A tak ako to už v tej zelenej krajine často býva, boli spríbuznení a spojení s ľuďmi veľmi vysokého i veľmi nízkeho stavu, takže jeden bratanec mohol byť baronet a druhý bedár. A boli, pravdaže, potomkami starodávnych írskych kráľov ako napokon každý Ír.

Prečo Samuel opustil kamenný dom a zelené lány predkov, mi nie je známe. Do politiky sa nemiešal, a preto ho sotva vyhnalo obvinenie z rebélie, a bol úzkostlivo čestný, čo zasa vylučuje policajnú šikanu. V mojej rodine sa šepkalo – neboli to ani len chýry, ale skôr nevyslovený pocit –, že ho vyhnala láska, ale nie láska k tej, ktorú si vzal za ženu. Či však išlo o lásku až priveľmi opätovanú, alebo odišiel zo zranenej hrlosti pre neopätovanú lásku, to neviem. Vždy sme sa radšej prikláňali k tomu prvému. Samuel bol pekný chlap, mal čaro a veselú povahu. Ťažko si predstaviť, že by ho niektorá írsky vidiecka dievčina odmietla.

Do Salinaského údolia prišiel v plnom rozkvetu a sile, oplýval nápadmi a energiou. Oči mal modromodré, a keď sa unavil,

jedno mu trocha utekalo. Bol to chlap ako hora, ale čímši jemný. Aj v prašnom prostredí hospodárenia na ranči vyzeral vždy ako zo škatuľky. Mal šikovné ruky. Bol zručný kováč, tesár i rezbár a z kúskov dreva a z kovu vedel mnohé zmajstrovať. Ustavične vymýšľal, ako robiť staré veci po novom a robiť ich lepšie a rýchlejšie, no talentu na zarábanie peňazí nemal ani zamak. Iní, čo taký talent mali, vedeli Samuelove nápady speňažiť a zbohatnúť na nich, ale on sám si celý život ledva zarobil na živobytie.

Neviem, čo nasmerovalo jeho kroky do Salinaského údolia. Od človeka zo zelených krajov to bolo neočakávané, no jednako ta prišiel tridsať rokov pred koncom storočia a priviedol si svoju drobnú írsku manželku, strohú, nekompromisnú, asi s takým zmyslom pre humor, aký má zarezané kura. Mala neoblomnú presbyteriánsku povahu a súbor morálnych zásad, ktorými umŕtvila a vyrazila dušu takmer zo všetkého, čo prinášalo radosť.

Neviem, ako sa s ňou Samuel zoznámil, ako jej dvoril a ako sa s ňou oženil. Kdesi v srdci mu však akiste ostávala pečať iného dievčaťa, lebo to bol muž lásky, a jeho žena nepatrila medzi tie, ktoré prejavujú city. Ale napriek tomu sa po všetky roky, čo odmladi do smrti prežil v Salinaskom údolí, neobjavil ani náznak, že by bol niekedy šiel za inou.

Keď Samuel s Lízou dorazili do Salinaského údolia, všetka pôda na rovine už bola zabraná, celé žirne dno aj malé úrodné ryhy medzi kopcami a lesy, takže na osídlenie čakali už len okrajové plochy. A tam sa usadil Samuel Hamilton, v neúrodných kopcoch východne od dnešného King City.

Konal podľa zaužívanej praxe. Vzal si štvrtku štvorcovej míle pre seba, štvrtku pre ženu, a keďže bola ťarchavá, aj štvrtku pre dieťa. Postupne sa im narodilo deväť detí, štyria chlapci a päť dievčat, a po každom narodení pribudla k ranču ďalšia štvrtka, čo napokon robilo dokopy jedenásť štvrtiek, čiže tisícšesťdesiat akrov.

Keby bola pôda za niečo stála, z Hamiltonovcov by sa stali boháči. Ich pozemky však boli kamenisté a suché. Pramene nikde nijaké a vrstva prsti taká tenká, že z nej vytŕčali kremenné kosti. Ešte aj palina bojovala o holú existenciu a duby zakrpateli od nedostatku vlhky. Aj v pomerne dobrých rokoch bolo paše tak málo, že dobytok ostával chudý od toho, čo pobiehal sem a ta, keď hľadal, kde by sa napásoľ. Hamiltonovci videli zo svojich holých kopcov dolu na západe okolo riek Salinas úrodnú rovину a zeleň.

Samuel Hamilton si vlastnými rukami postavil dom a pristaval si aj stodolu a kováčsku vyhňu. Čoskoro však zistil, že hoci by mal

desaťtisíc akrov kopcovitej zeme, bez vody sa na tej jalovej pôde neuživí. Šikovnými rukami zhotovil vrtacie zariadenie na studne a chodil ich vrtáť na pozemky šťastnejších, než bol sám. Vymyslel a zostrojil mláťačku a v čase žatvy s ňou putoval po farmách v údolí, kde mlátil obilie, ktoré by na jeho farme nevyrástlo. A vo vyhni ostril pluhy, opravoval brány, zváral zlomené osi a podkúval kone. Ľudia mu z celého okolia prinášali nástroje, aby ich opravil alebo zdokonalil. Popritom radi počúvali Samuelove reči o svete a o myšlienkach, ktoré ním hýbu, o poézii a filozofii, ktorá žije mimo Salinaského údolia. Mal sýty, hlboký hlas, príjemný v reči i v speve, a hoci nerozprával s írskym prízvukom, rytmus a intonácia jeho hlasu lahodila ušiam málovravných farmárov z údolia. Nosili aj whisky, a keď sa ocitli z dohľadu kuchynského obloka a nesúhlasného oka pani Hamiltonovej, uhli si z fľaše a požuvali kúsok divého zeleného anízu, aby z nich nerazilo. Bol to zlý deň, keď okolo nákovy nepostávali traja-štyria chlapi, započúvaní do Samuelovho kladiva a rozprávania. Vraveli, že je rodený komik, jeho historky si vrývali do pamäti a potom sa čudovali, čo sa z nich cestou vyparilo, lebo keď ich opakovali doma v kuchyni, už tak nevyzneli.

Samuel by bol z vrtania studní, mlátenia a vyhne zbohatol, lenže nemal bunky na obchod. Jeho zákazníci boli s peniazmi vždy natenko, sľubovali zaplatiť po žatve, potom po Vianociach a potom – až na to napokon zabudli. Samuel ich nevedel upomínať. A tak Hamiltonovci ostali chudobní.

Deti prichádzali pravidelne ako roky. Zopár vrcholne zamestnaných lekárov v okrese málokedy zašlo na ranče k pôrodom, iba ak v prípadoch, keď sa radosť premenila na nočnú moru, ktorá sa pretiahla na niekoľko dní. Samuel Hamilton pomohol na svet všetkým svojim deťom, zručne zaviazal pupočnú šnúru, poplieskal novorodenca po zadočku a upratal neporiadok. Keď sa narodil jeho najmladší syn s akousi malou chybou a začal sinavieť, Samuel mu pritisol pery na ústočku, vdychoval mu do pľúc vzduch a zasa ho vytahoval, kým maličký nezačal dýchať sám. Ruky mal také šikovné a jemné, že ho volali k pôrodom v širom okolí. A rovnako dobre ako pri žene si počíнал pri kobyľe alebo krave.

Na poličke, ktorá bola poruke, mal veľkú čiernu knihu so zlatými písmenami na obálke – *Domáci lekár Dr. Gunna*. Niektoré stránky boli častým otváraním a čítaním ohmatané a pozahýbané. Zalistovať v nej znamenalo spoznať medicínsku minulosť Hamiltonovcov. To boli ohmatané partie – zlomeniny, rezné rany, pomliaždeniny, mumps, osýpky, bolesti chrbta, šarlach, záškrt, reuma,

ženské problémy, prietrž a, prirodzene, všetko, čo súviselo s ťarchavosťou a s pôrodní. Hamiltonovci mali buď šťastie, alebo žili mravne, lebo časti o kvapavke a syfilise ostali nedotknuté.

Samuelovi sa nikto nevyrovnal v upokojuvaní hystérie a v utišovaní vystrašených detí. To vďaka ľubozvučnému hlasu a mäkkosti duše. A aký bol čistý na tele, taký bol čistý v myslení. Chlapi, prichádzajúci do jeho vyhne pohovoriť si a popočúvať, zanechali na tie chvíle nadávanie, nie však preto, lebo by sa dajako krotili, ale automaticky, akoby sa to tam nehodilo.

Samuel mal v sebe vždy čosi cudzinské. Azda to bola melodika jeho reči, a práve to podnecovalo mužov, ale aj ženy, aby sa mu zdôverovali s vecami, ktoré si nechávali pre seba aj pred príbuznými či blízkymi priateľmi. Táto nepatrná odlišnosť mu zaručovala istý odstup, takže bol pre nich spoľahlivým svedníkom.

Líza Hamiltonová bola Írka z celkom iného cesta. Mala malú zaoblenú hlavu a v nej malé zaoblené zmýšľanie. Nos ako gombička, tvrdá, trocha ustupujúca brada a pevne stisnuté ústa svedčili o tom, že keď si niečo vezme do hlavy, neodhovoria ju od toho ani Boží anjeli.

Bola dobrá kuchárka, varila prosté jedlá a svoj dom – bol to vždy jej dom – ustavične gruntovala, drhla a umývala. Pôrody ju veľmi nezdržovali – nanajvýš dva týždne si musela dávať pozor. Panvu mala najskôr z veľrybej kosti, lebo rodila jedno veľké dieťa za druhým.

Mala nadmieru vyvinutý cit pre hriech. Záhalčivosť bola hriechom, kartovanie bolo hriechom, lebo v jej očiach to bol druh záhalčivosti. Podozrivým okom hľadela na každú zábavu, či už išlo o tanec, spev, alebo hoci aj smiech. Bola presvedčená, že ľudia, ktorí sa zabávajú, sa vydávajú diabľovi. A to bolo nepríjemné, lebo Samuel sa rád smial a takto sa vydával diabľovi. Žena ho chránila, ako len mohla.

Vlasy nosila tuho začesané dozadu a zvinuté do pevného uzla. Nepamätám sa, ako sa obliekala, no dozaista nosila šaty, aké sa k nej presne hodili. Nemala v sebe ani iskierku humoru, iba občas preblysla britkou iróniou. Vnúčatá sa jej báli, lebo nemala jedinú slabosť. Celý život trpela statočne a bez ponôš, presvedčená, že taký život si u každého želá Boh. Verila, že odmena príde potom.

Tí, čo prišli na americký západ prví, najmä z maličkých európskych hospodárstiev, o ktoré sa medzi vlastníkami urputne bojovalo, a uvideli toľko zeme, na ktorú stačil podpis a postaviť základy domu,

dostali hrabivý záľusk na pôdu. Chceli jej viac a viac – úrodnej, po-
kial' možno, ale napokon akejkoľvek. Azda si priniesli v pamäti re-
zíduum feudálnej Európy, kde sa významné rodiny stali a zostali
významnými preto, lebo veľa vlastnili. Raní osadníci zaberali viac
pôdy, než potrebovali a mohli využiť. Proporcie sa zmenili. Človek,
ktorý by s desiatimi akrami patril v Európe medzi majetných, bol
v Kalifornii s dvoma tisíckami chudobný ako kostolná myš.

Zakrátko bola zabraná aj všetka zem na holých kopcoch v oko-
lí King City i San Arda a otrhané, roztrúsene usadené rodiny tam
robili, čo sa dalo, aby si z tenkej kremenistej prsti naškriabali ži-
vobytie. Spolu s kojotmi žili chytráckym, zúfalým, hladovým ži-
votom. Prišli bez peňazí, bez vybavenia, bez náradia, bez úverov
a hlavne bez poznania nových končín a fortielov, ako ich využiť.
Neviem, či ich k tomu viedla svätá prostota, alebo silná viera. Také
riskantné podujatia sa už zo sveta takmer vytratili. Ale tieto rodi-
ny jednako prežili a rozrastali sa. Mali totiž nástroj či zbraň, ktorá
takisto viac-menej vymizla alebo vari na istý čas len zaspala. Tvrdí
sa, že celým srdcom sa upli na spravodlivého a morálneho Boha,
a tak všetku svoju vieru vložili doňho a ostatné menšie istoty po-
nechali na osud. Ja si však myslím niečo iné – keďže si sami ve-
rili a vážili si vlastnú individualitu, keďže nad akúkoľvek pochyb-
nosť poznali vlastnú cenu a potenciálnu morálnu hodnotu, práve
preto mohli odovzdať svoju odvahu a dôstojnosť Bohu a potom
ich od neho dostať späť. Také veci vymizli asi preto, lebo ľudia už
stratili vieru v samých seba, a keď sa tak stane, neostáva im iné,
ako nájsť dajakého silného, sebaistého muža, hoci aj tápajúceho,
a zavesiť sa mu na päty.

Mnohí prišli do Salinaského údolia bez groša, no vyskytovali
sa aj takí, čo predali majetky niekde inde a prišli s peniazmi, aby
začali nový život. Zvyčajne si kúpili pôdu, ale dobrú, a vystavali
si domy z opracovaného reziva, mali koberce a obloky z fareb-
ných sklenených kosoštvorčekov. Podobných rodín bolo veľa, získali
dobré pozemky v údolí, vykľočovali žltú horčicu a zasiali pšenicu.

Takým mužom bol Adam Trask.

TRETIA KAPITOLA

1

Adam Trask sa narodil na farme pri mestečku, ktoré sa nachádzalo neďaleko veľkého mesta v Connecticute. Bol jediným synom a narodil sa šesť mesiacov po tom, čo jeho otca povolali roku 1862 do jedného z connecticutských regimentov. Na farme ostala hospodáriť Adamova matka, porodila ho a ešte mala čas osvojiť si primitívnu teozofiu. Mala tušenie, že jej muža tí diví, barbarskí vzbúrenci zabijú, a preto sa pripravovala nadviazať s ním styk na druhej strane, ako tomu hovorila. Vrátil sa šesť týždňov po Adamovom narodení. Prišiel o pravú nohu od kolena dolu. Dokrival na hrubej drevenej protéze, ktorú si sám vyrezal z bukového dreva. Už bola naštiepená. Z vrecka vytiahol a na stôl v dennej izbe položil olovenú guľku, ktorú mu dali na hryzenie, keď mu rozdrvenú nohu píli.

Adamov otec Cyrus mal v sebe čosi z diabla – odjakživa bol búrlivák –, dvojkolesku hnal vždy šialene rýchlo a darilo sa mu budiť dojem, že drevená noha je čosi apartné a žiaduce. Vojenčenie si užil, nech už bolo akékoľvek. Od prírody bol divoch, a tak sa mu páčilo krátke obdobie výcviku, keď sa popritom pilo, hralo a chodilo za ľahkými ženami. Potom odmaširoval na juh s oddielom posíl, a to sa mu páčilo tiež – pozeráť si krajinu, kradnúť sliepky a naháňať dievčatá vzbúrencov do sena. Šedivú, zúfalú únavnosť dlhých presunov a boja nezažil. Nepriateľa uvidel prvý raz v jarné ráno o ôsmej a o osem tridsať ho trafil do pravej nohy ťažký kus sekaného olova, ktorý mu tak rozdrvil a doštiepal kosti, že sa s tým už nedalo nič robiť. No ešte aj vtedy mal šťastie, lebo vzbúrenci sa stiahli a hneď sa k nemu dostali poľní felčiari. Cyrus Trask si zažil svojich päť minút múk, keď mu odrezávali franfor-